

Türk İşaret Dilinde Zaman Doğruları

Aslı Özkul

Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi

Türk İşaret Dili (TİD) üzerine yapılmış bazı çalışmalarda TİD'in zaman kodlamayan bir dil olduğu ve zaman bilgisini iletme için zarflardan yararlandığı öne sürülmüştür (Dikyuva vd. 2017; Zeshan, 2002, 2003, Karabüklü, 2016). Diğer çalışmalar ise TİD'de zamanın işareti yapan kişinin sağ omzu üzerindeki yatay bir zaman doğrusunda kodlandığını ve geçmiş zamanın işaretin yapıldığı tarafta (ipsilateral side) vücudun arkasında, gelecek zamanın ise vücudun önünde temsil edildiğini söylemektedir (Arık, 2012; Dikyuva vd., 2017). Karabüklü (2016) ise, TİD'de sadece bu zaman doğrusunun kullanılmadığını, zamansal ilişkileri ifade etmek üzere daha fazla zaman doğrusundan faydalandığını iddia etmektedir. Sinte'nin (2013) zaman doğruları (bkz. Şekil 1) sınıflandırmasına dayanarak, Karabüklü zaman zarflarında TİD'in Doğru 2 ve Doğru 6'nın kombinasyonunu kullandığını gösterir (bkz. Şekil 2). Bu bulgular ışığında bu araştırma, TİD'de kullanılan zaman doğrularını araştırmayı ve bu doğruların anlambilimsel ve edimbilimsel özelliklerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular, (i) Boğaziçi Üniversitesi Türk İşaret Dili Derlemi taranarak ve (ii) 2 sağırın danışmanlığında hazırlanan TİD videolarının farklı eğitim seviyelerindeki 1'i erkek 7'si kadın, 4'ü dili doğuştan edinen, 4'ü dili sonradan edinen olmak üzere toplam 8 sağıra izletilmesi sonucu elde edilen dilbilgisellik testlerinin sonuçlarının yorumlanmasıyla elde edilmiştir.

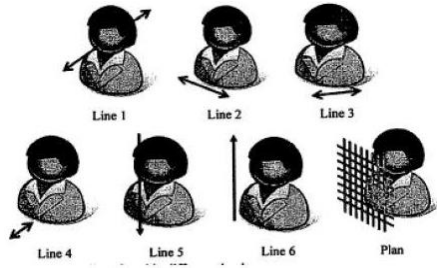
Bulgular: Bu çalışmada, Karabüklü'nün (2016) gözlemlerine ek olarak, süre ve önce -birer zaman cümlecisi başı- yapılarını kullanarak TİD'in Doğru 6'yı (Şekil 3) tek başına da kullandığına dair bulgular sunulmaktadır. Ayrıca, Doğru 1'e (Şekil 6) ek olarak, Doğru 3 (Şekil 4) ve Doğru 4'ün (Şekil 5) de TİD'de kullanıldığını süre ve önce cümleciklerinden örneklerle gösterilmektedir. Son olarak, Sinte'nin (2013) önerdiği doğrulara ek olarak -yeni bir zaman doğrusu olan- Doğru 7 (Şekil 7) önerilmektedir. Doğruları anlatırken de TİD'de bu doğruların ve doğruların kullanıldığı zamansal referans noktalarının anlamlarını; anlambilimsel ve edimbilimsel özellikleri tartışılmaktadır.

Bir başka bulgu da TİD'de gelecek zaman hem önde hem de uzakta yanda (distal ipsilateral) ifade edilmektedir. Olayları sıralarken, arka taraf önceki olayı, ön taraf sonraki olayı temsil ederken kullanılmaktadır. Yani sadece zamanı kodlarken değil olayları sıralarken de bu zaman doğruları TİD'de kullanılmaktadır.

Konuşma dillerinde zamanın (tense) kişi zamirlerine artgönderimsel (anaphoric) anlamda benzer özellikler gösterdiği iddia edilmiştir (Kratzer, 1988; Partee, 1973) Benzeri bir tartışma (Schklenker, 2016) da işaret dillerinde işaret alanında zaman belirten noktalarının kişi zamirlerinin özelliklerini gösterdiğini ifade etmektedir. Kelepir vd. (2019) de belirsiz kişi zamirlerinin (indefinite pronouns) harici (exclusive) veya dahili (inclusive) oluşuna göre işaret alanında farklı yerlerde kodlandığını ifade etmiştir. Benzer bir şekilde bu çalışma da zaman ifadelerinin kişi zamirleri gibi işaret alanında belirli temellere dayanarak kodlandığını; işaret alanının farklı bölgelerinin farklı anlamlar taşıdığı fikrini destekleyen bulgular sunmuştur. Örneğin, harici belirsiz kişi zamirleri vücuttan uzakta (distal ipsilateral or distal center) işaretlenirken gelecek zaman ifadeleri de aynı bölgelerde işaretlenmektedir. Şimdiki zaman ve geniş zaman da dahili belirsiz kişi zamirleri ile benzer bölgelerde işaretlenmektedir. Bu da TİD'de zamanın ve kişi zamirlerinin temsillerinin benzer şekillerde olduğunu işaret etmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, işaret alanının bileşenleri ile işaret alanının anlambilimsel ve edimbilimsel özellikleri arasındaki ilişkinin anlaşılması tartışmasına ışık tutması açısından önemlidir.

Kaynakça

- Arık, E. (2012). Space, time, and iconicity in Turkish Sign Language (TİD). A Journal of the Humanities and Social Sciences , 4 (16), 345-358.
- Dikyuva, H., Makaroğlu, B., & Arık, E. (2017). Turkish Sign Language Grammar Book. Ankara.
- Karabüklü, S. (2016). Time and Aspect in Turkish Sign Language (Tid): Manual and Nonmanual Realizations of 'Finish'. MA Thesis, Boğaziçi University.
- Kratzer, A. (1998). More structural analogies between tenses and pronouns. In Proceedings of Linguistics and semantic Theory, 92-110. CLS publishing.
- Partee, B. H. (1973). Some structural analogies between tenses and pronouns in English. Journal of philosophy 70:601-609.
- Schlenker, P. (2018). Visible Meaning: Sign Language and the Foundations of Semantics. Theoretical Linguistics, 44(3):123-208.
- Sinte, A. (2013). Expressions of time in French Belgian Sign Language (LSFB). In L. Meurant, Sign language research, uses and practices (pp. 205-235). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Zeshan, U. (2002). Sign language in Turkey: The story of a hidden language. Turkic Languages , 6, 229-274.
- Zeshan, U. (2003). Aspects of Türk İşaret Dili (Turkish Sign Language). Sign Language & Linguistics , 6 (1), 43-75.

Şekil 1. İşaret dillerinde kullanılan zaman doğruları (Sinte, 2013:207)

Şekil 2. Doğru 2: *nisan süre* 'nisandan itibaren' (Karabüklü, 2016:91)

zaman doğruları (Sinte, 2013:207)

Şekil 3. Doğru 6: *küçük süre*

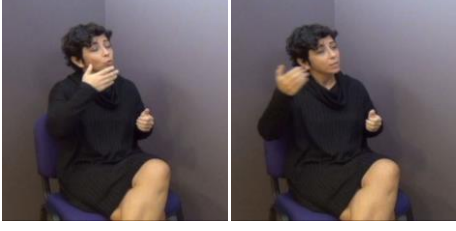
Şekil 4. Doğru 3: *önce*

Şekil 5. Doğru 4: *süre*

'küçükkenden beri'

Şekil 6. Doğru 1: *süre*

Şekil 7. Doğru 7: *süre*